DOI: https://doi.org/10.54937/dspt.2022.22.1.51-55

On the Didactic Aspects of Music and Dance Folklorism

Zu den didaktischen Aspekten der Musik- und Tanzfolklore

K didaktickým aspektom hudobno-tanečného folklorizmu

Pavel Martinka

Abstract

The paper presents the results of activities of academic staff in the field of research and application of elements of music and dance folklorism in the professional didactics of music art, which are part of the project KEGA 037UMB-4/2018, Creation of a musical-dance work as an artistic means for the development of union didactics on the platform of the university artistic ensemble, which was implemented in 2018-2021 at the Department of Music Culture, Faculty of Education, Matej Bel University, in cooperation with the Department of Elementary and Preschool Pedagogy, the Department of History, Faculty of Arts, MBU and the Department of Ethnology and Non-European Studies, University of St. Cyril and Methodius in Trnava.

Keywords: Didactics. Music and dance folklore. Folklorism. Artefact creation.

Predkladaný príspevok stručne pojednáva o procesoch a výsledkoch projektu Tvorba hudobno-tanečného diela ako prostriedok pre rozvoj odborovej didaktiky na platforme univerzitného umeleckého telesa. Ide o príklad procesuálneho konceptu, ktorý obsahoval všetky základné prvky od terénneho výskumu až po aplikáciu získaných poznatkov do vzdelávacieho procesu a do obsahu stále sa inovujúcej didaktiky hudobného umenia v oblasti folklóru, folklorizmu a pohybovej a tanečnej prípravy. V kontexte kultúrnej antropológie bol vyjadrený i jeden z cieľov projeku: *„Nie je naším cieľom hodnotiť, ale analyzovať a selektovať, až odhaľovať pôvodné formy, od ktorých sa scénická podoba odvinula.“*[1] V priebehu celého projektu môžeme sledovať niekoľko významných oblastí, ktoré možno definovať nasledovne:

1. terénny etnologický a etnomuzikologický výskum mapujúci súčasnú kultúru skúmaných sociálnych skupín,

[1] URBAN, M.: *Hra v tanci : špecifiká hudobno-tanečnej kultúry v krajanskom prostredí.* Nădlac : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2019. ISBN 978-973-107-147-3, s. 44.

2. zameranie sa na výskum kultúry dolnozemských Slovákov (v širšom zmysle slova[2]),
3. aplikácia získaných poznatkov do obsahov odborovej didaktiky,
4. tvorba modelov pre rozvoj hudobno-tanečnej pedagogiky,
5. tvorba hudobno-tanečného diela s estetickou i didaktickou funkciou,
6. tvorba priestoru pre odbornú diskusiu.

Samotný projekt je len jedným zo stupňov aktivít jednotlivých členov riešiteľského kolektívu i spolupracujúcich inštitúcií, či jednotlivcov, ktorých kontinuálna práca v predmetnej oblasti pokračuje ďalej.

Bližšie poukážeme na proces tvorby a prezentácie hudobno-tanečného diela a jeho výsledky, ktoré možno z hľadiska didaktiky hudobného umenia považovať za najzaujímavejšie. V počiatočnom štádiu realizácie projektu sa vďaka dlhodobej spolupráci riešiteľského tímu paralelne rozbehla práca na terénnych výskumoch, sumarizácii teoretických východísk a vlastná umelecká tvorba. V júli 2018 bol zrealizovaný prvý premiérový umelecký výstup projektu – *Obrazy z Dolnej zeme* na Folklórnom festivale vo Východnej. Ide o zásadný krok na poli slovenského folklorizmu, nakoľko ide o prvú prezentáciu dolnozemského folklóru folklórnym súborom z územia Slovenskej republiky. Táto premiéra bola odvysielaná i RTVS. Po premiére autori programu pristúpili k jeho modifikácii s ohľadom na požiadavku Slovákov žijúcich v Maďarsku. Tento nový program s názvom *Ozveny slovenských zvonov*, bol odpremiérovaný v novembri 2018 v Budapešti. Z umeleckého a formálneho hľadiska bol vytvorený úplne nový program. Obidva tituly sa stali nosnými aj v nasledujúcom období a čiastkovými úpravami bolo realizovaných spolu 5 zahraničných premiér (Poľsko – Kosieczin a Krempachy, Rumunsko – Nadlak, Maďarsko – Šalgotarján a Mlynky) a niekoľko plánovaných výchovných koncertov, ktoré mali byť didaktickou modifikáciou týchto diel.

Druhý významný tematický okruh v novom hudobno-tanečnom diele sa stal blok s názvom *1918*, inšpirovaný témou medzinárodnej vedeckej konferencie v Nadlaku s názvom *Dolnozemskí Slováci a rok 1918.* Realizácia ďalších živých hudobných produkcií bola prerušená prepuknutím pandémie COVID-19. Napriek tomu prebiehal intenzívny zber materiálu, hudobno-tanečných artefaktov v zdrojovom prostredí – enklávach Slovákov žijúcich v širšom regióne Dolnej zeme. Ich zaznamenaním, selekciou, naštudovaním v spolupráci so vzorovými interpretmi – lektormi, bola naplnený didaktický cieľ – vytvorenie funkčnej a modernej didaktiky, smerujúcej k rozvoju individuálnych interpretačných a kolektívnych umeleckých kompetencií a tanečných schopností členov umeleckého telesa. Samotná tvorba bola

[2] Dolnú zem poznáme v dvoch významoch: 1. územie Vojvodiny v Srbsku a 2. územie (územia) obývané Slovákmi južne od hraníc Slovenskej republiky, teda ide o Dolnú zem v širšom zmysle.

zároveň i procesom smerujúcim k overeniu funkčnosti vytvorených modelov, jej javiskovým uvedením a zážitkom interakcie a ocenenia divákmi.

Počas prvej polovice roku 2019 bola realizovaná séria tvorivých dielní zameraná na rozvoj cieľovej didaktiky. Na začiatku roku 2019 sa tím pre rozvoj tanečných zručností rozšíril o spolupracovníkov: Stanislav Marišler, Martin Urban a Katarína Mosnáková Bagľašová, ktorí pracovali s Univerzitným folklórnym súborom Mladosť predovšetkým na charakterovej príprave, rozšírení didaktiky prípravy tanečných a speváckych interpretov a novej časti tvorby.

Okrem tvorby materiálov v oblasti tanca, didaktických aspektov a nových metodík je dôležité podotknúť i príspevky do metodiky hudobnej zložky folklóru, ktorá je dlhodobo relatívne zanedbávaná a doposiaľ nebol vytvorený komplexný systém sumarizujúci doterajšie prístupy k problematike, ani implementované najmodernejšie trendy s ohľadom na rozvoj východiskových vedných oblastí muzikológie, etnomuzikológie a didaktiky. Tejto oblasti sa venoval Michal Brodniansky, Pavel Martinka a Peter Pavlik. V oblasti interpretácie inštrumentálnej ľudovej hudby sme sa venovali v publikácii *Interpretácia ľudovej hudby na platforme folklórneho súboru*[3], kde uvádzame základné východiská problematiky spolu s ich aplikáciou do folkloristickej reality a najmä do jej vzdelávacej zložky. Špecifickejšou zložkou hudobného umenia sa zaoberal Michal Brodniansky a jeho výsledky sú spracované v monografii *Harmónia a harmonické cítenie v kontexte hudobnej edukácie*[4], kde sa zoberá harmonickým cítením v oblasti ľudovej piesne na Slovensku, kde vkusovú preferenciu pri harmonizácii piesne podmieňuje tým, že „*... poslucháč na základe percepčných vzorcov a schém, ktoré si vytvoril v styku s tonálnou hudbou: ľudovou piesňou, populárnou piesňou a inštrumentálnymi skladbami prevažne z reprodukčnej techniky"*[5]. Predmetom jeho výskumu bola skôr vkusová preferencia hodnotenia viariantov harmonizácie piesne a i to môže byť určujúcim prvkom pri tvorbe hudobného diela na poli folklorizmu v snahe priblížiť sa naturálnej či naturalistickej[6] podobe folklóru.

V oblasti otvorenej odbornej diskusie bolo počas trvania projektu zrealizovaných niekoľko podujatí na rôznych platformách. V marci 2019 boli realizované odborné semináre s prizvanými odborníčkami na didaktiku základov pohybu a tanca v predškolskej a elementárnej oblasti. Seminár s názvom *Tanec hrou v edukačnej praxi*, pod vedením Martina Urbana a hosťujúcich lektoriek PaedDr. Anny Derevjaníkovej, PhD., PaedDr. Lenky

[3] MARTINKA, P.: *Interpretácia ľudovej hudby na platforme folklórneho súboru.* Banská Bystrica : Belianum, 2020. ISBN 978-80-557-1750-0.
[4] BRODNIANSKY, M.: *Harmónia a harmonické cítenie v kontexte hudobnej edukácie.* Banská Bystrica : Belianum, 2021. ISBN 978-80-557-1856-9.
[5] BRODNIANSKY, M.: *Harmónia a harmonické cítenie v kontexte hudobnej edukácie.* Banská Bystrica : Belianum, 2021. ISBN 978-80-557-1856-9. s. 25.
[6] bližšie: MARTINKA, P.: *Interpretácia ľudovej hudby na platforme folklórneho súboru.* Banská Bystrica : Belianum, 2020. ISBN 978-80-557-1750-0.

Adzimovej a Mgr. art. Andrei Pitoňákovej, s účasťou viac ako 50 aktívnych účastníkov, bol podstatným a dôležitým rozšírením záberu projektu. Pozitívne reakcie deklarovali zvýšený dopyt po koncentrovaní skúseností odborníkov z praxe aj formou multimediálnych výstupov. Tieto sú spracované a publikované na platforme Tanec hrou, ako súčasť nového elektronického časopisu etnUM. Záverečné sympózium kvôli objektívnym príčinám bolo realizované online formou. *Východiská a koncepcie hudobno-tanečnej pedagogiky 5*., už tradične súvisiacej s podujatím Stredoslovenského osvetového strediska v Banskej Bystrici, Bystrickou folklórnou Haravarou 10. 3. 2021.

Prepojenie akademického prostredia, edukačnej a umeleckovýchovnej praxe, s hudobným a tanečným umeleckým prostredím prináša výrazný posun v riešení danej problematiky.

Bibliografia

BRODNIANSKY, M.: *Harmónia a harmonické cítenie v kontexte hudobnej edukácie.* Banská Bystrica : Belianum, 2021. ISBN 978-80-557-1856-9.

LENOVSKÝ, L.: *Naši vo svete - Slováci južne od hranice Slovenska III*. Nădlac : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2018. 180 s., ISBN 978-973-107-135-0.

LENOVSKÝ, L.: *Slováci v Maďarsku : (etnokultúrne sondy do vybraných komunít).* Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2019. ISBN 978-973-107-143-5, 123 s.

MARTINKA, P.: *Hudba Univerzitného folklórneho súboru Mladosť.* Banská Bystrica : Belianum, 2020. ISBN 978-80-557-1737-1.

MARTINKA, P.: *Interpretácia ľudovej hudby na platforme folklórneho súboru.* Banská Bystrica : Belianum, 2020. ISBN 978-80-557-1750-0.

MARTINKA, P.: *Práca s ľudovou piesňou pre potreby folklórneho súboru*. In Múzy v škole. Roč. 26, č. 1 – 2 (2020). Banská Bystrica : Občianske združenie Múzy v škole, 2020. ISSN 1335-1605, s. 31 – 38.

PAVLIK, P. – SUDI, L.: *Príklad využitia regionálnej výchovy a ľudovej kultúry vo vzdelávaní Slovákov žijúcich v zahraničí v aktivitách Metodického centra UMB v Banskej Bystrici*. In Ars et educatio V. : CD-zborník vedeckých príspevkov. Ružomberok : VERBUM – vydavateľstvo KU, 2019. ISBN 978-80-561-0692-1, s. 63 – 68.

URBAN, M. – PAVLIK, P.: *Rok 1918 a jeho vplyv na Slovákov na Dolnej zemi - impulz na umeleckú tvorbu*. In Dolnozemskí Slováci a rok 1918 : zborník prác z rovnomennej medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v Nadlaku 21. – 24. marca 2019. Nădlac : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2019. ISBN 978-973-107-148-0, s. 203 – 209.

URBAN, M. – ŽITNIAKOVÁ GURGOVÁ, B.: *(E)motion alebo cez pohyb a tanec k zážitku – základné teoretické východiská = (E)motion through movement and dance to experience - basic theoretical background.* In

Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok. Ružomberok : VERBUM – vydavateľstvo KU, 2020. ISSN 1336-2232. Roč. 19, č. 4 (2020), s. 146 – 153.

URBAN, M. – PAVLIK, P.*: Špecifiká tvorby hudobno-tanečného diela ako prostriedku pre rozvoj odborovej didaktiky na platforme UFS Mladosť.* In Výtvarná edukácia v premenách času [elektronický zdroj] : zborník z vedeckej konferencie Vzdelávanie pre budúcnosť. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2019. ISBN 978-80-557-1553-7, s. 117 – 122.

URBAN, M.: *Elektronické edukačné platformy ako možný prostriedok udržiavania folkloristickej činnosti v dištančnom vzdelávaní*. In Mediamatika a kultúrne dedičstvo - revue o nových médiách a kultúrnom dedičstve. Žilina : UNIZA, ISSN 1339-777X.

URBAN, M.: *Hra v tanci : špecifiká hudobno-tanečnej kultúry v krajanskom prostredí.* Nădlac : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2019. ISBN 978-973-107-147-3, 208 s.

URBAN, M.: *Obrazy z Dolnej zeme – od výskumu hudobno-tanečných artefaktov k scénickej prezentácii krajanskej kultúry na Slovensku.* In Slovenská hudba vo Vojvodine 2019. Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2020. ISBN 978-86-87947-41-2, s. 86 – 92.

URBAN, M.: *Pedagogické procesy v činnosti folkloristických kolektívov.* In Múzy v škole. Roč. 25, č. 1 – 2 (2019), s. 19 – 28. Banská Bystrica : Katedra hudobnej kultúry PF UMB v Banskej Bystrici, 2019. ISSN 1335-1605.

Príspevok prináša výsledky aktivít akademických pracovníkov v oblasti výskumu a aplikácie prvkov hudobno-tanečného folklorizmu do odborovej didaktiky hudobného umenia, ktoré sú súčasťou projektu KEGA 037UMB-4/2018, Tvorba hudobno-tanečného diela ako prostriedok pre rozvoj odborovej didaktiky na platforme univerzitného umeleckého telesa, ktorý bol realizovaný v r. 2018 – 2021 na Katedre hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v spolupráci s Katedrou elementárnej a predškolskej pedagogiky, Katedrou histórie Filozofickej fakulty UMB a Katedrou etnológie a mimoeurópskych štúdií Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.